

Дудко А. Г., курсант навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: завідувач кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент
Стратулат Н. В.

ВІДОБРАЖЕННЯ ЗМІН СОЦІУМУ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ЛЕКСИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЛІНИ КОСТЕНКО «ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШОГО»)

Будь-які зміни в країні, у тому числі і суспільно-політичні, завжди безпосередньо відображаються на розвитку мовної системи. Як зазначає Л. Паламарчук, словниковий склад мови «дуже чутливий до тих змін, які відбуваються у житті творця і носія мови — народу. Тому зміни, що мають місце в житті народу, у житті суспільства, найбільш виразно віддзеркалюються в лексичній системі мови» [5, с. 17]. Саме тому характерною ознакою сучасної лінгвістики є дослідження динаміки розвитку лексичного рівня мови. Одним із факторів, що засвідчує динамічний характер мови, є поповнення її лексичного складу новими словами, які в науковій літературі тлумачаться як неологізми [2, с. 37].

Закономірно, що слова, які були неологізмами з часом стають загальноновживаними, а згодом і архаїзмами. Наприклад: продподаток, кучміст, нардеп, ющенківець.

Для відображення змін суспільно-політичної сфери було опрацьовано ілюстративний матеріал роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого», що дало підстави для виокремлення в ньому індивідуально-авторських неологізмів, з огляду на суспільно-політичну лексику, які незафіксовані тлумачним словником української мови.

При аналізі, який здійснювався на лексико-граматичному класі іменників як науживанішому, було виявлено, що іменникові новотвори, утворюють такі лексико-семантичні групи:

1) назви осіб чоловічої статі: держиморда, політикан, тимчасовець, катастрофіст, політпатолог, харизматик. Наприклад: По-моєму, тут уже потрібні не політологи, а політпатологи (4, с. 47); Таки ж харизматик, а не маразматик (1, с. 358);

2) назви явищ: антинація, недовибори, креатура. Наприклад: А якщо в цій нації є антинація, то прошу не плутати (1, с. 161); А у нас вибори. Недовибори (4, с. 402);

3) назви опредмеченої дії: мордолупцювання, улюлюкання. Наприклад: Звісили червоний прапор з балкона, махали ним під час сесії, депутати знавісніли в дискусіях, було велике мордолупцювання (4, с. 57); Наш нетиповий экс-Прем'єр уже в лікарні, навздогін йому свист і улюлюкання: «Уходя, уходи!» (4, с. 202).

Слід зазначити, що ілюстративний матеріал демонструє лексику із певним конотаційним забарвленням: як позитивним, так і негативним (переважно), що, у свою чергу, відображає іронічне ставлення автора до реалій дійсності.

Крім цього, і словотвірні характеристики новотворів мають свої особливості, які, власне, і розглянемо нижче.

У романі автор вживає нові іменники, які виникли способом основоскладанням (композиції): звіроніжка, льодопад, гопакедія, чорторий та словоскладанням: партії-клони, депутат-поет, депутат-юрист, колеги-міністри, шоу-апокаліпсис, пристрій-перекладач, гібрид-ерзац-мішанка. Наприклад: Згряя молодих звіроніжок вдерлася у гуляючий натовп, поперекидала машини, побила вітрини, перетоптала людей і зникла (4, с. 219); Оскільки для не-громадян найріднішою є не-мова, тобто не українська і не російська, а гібрид-ерзац-мішанка, то, може б, саме їй надати статус державної? (4, с. 268); – Шоу-апокаліпсис, – сказала моя дружина (4, с. 225).

Творення складноскорочених слів є переважно словосполученням з опорним іменником і залежним прикметником бандформування або поєднання двох іменників леді Ю.

Найбільш продуктивним способом аббревіації виявлявся ініціальний, коли аббревіатура складається з початкових звуків або літер слів, що входять до словосполучення: СЛОН —

соціально-ліберальне об'єднання; ЗУБР — За Україну, Білорусію, Росію та комбінований: «За еду» — «За єдину Україну». Наприклад: Приміром, був СЛОН, а тепер уже з'явився ЗУБР, себто — за Україну, Білорусь і Росію, за їхній знову нерушимий союз (4, с. 57); Виникають партії «диванні», партії-клони, партії заклично лозунгового типу: «За красиву Україну», «За єдину Україну», її вже назвали скорочено «За еду» (4, с. 199); бігморди. Наприклад: Звідусіль на насдивляться білборди з його портретами, в народі їх називають бігмордами (4, с. 347). Зауважимо, що аббревіатури як особливий словотворчо-морфологічний клас мовних одиниць вживаються переважно авторами з метою запобігання повторення довгих назв або підсилення емоційно-стильової наповненості.

Отже, суспільно-політична лексика, як і будь-яка інша, оновлюється через певні зміни у соціумі. Збагачення її складу відбувається не лише за рахунок появи неологізмів, а й унаслідок набуття словами інших лексичних значень.

Сучасні митці слова фіксують ці «суспільні» неологізми у своїх творах і завдяки цьому можемо спостерігати за появою та зміною слів у певний історично-політичний період нашого життя. Крім того, варто зазначити, що письменники не є новаторами, а лише індикаторами, які у своїй творчості відображають інновації носія мови.

Список використаних джерел

1. Віняр Г. М. Нова лексика в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» / Г. М. Віняр // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2011. – Вип. 16. – С. 354–356. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/spml_2011_16_85.pdf.

2. Горшков А. И. Неологизм / А. И. Горшков // Русский язык: Энциклопедия. – М. : Совет. энцикл., 1979. – С. 131.

4. Костенко Л. В. Записки українського самашедшого: [роман] / Ліна Василівна Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416с.

5. Паламарчук Л. С. Українська радянська лексикографія : питання історії, теорії і практики / Л. С. Паламарчук. – К. : Наук. думка, 1978. – 203 с.